

Wprowadzenie do składni

Anna Kozłowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 Przedmiot składni i jej miejsce w systemie języka
- 2 Predykcja – istota komunikatu językowego
- 3 Problem jednostki składniowej

Hierarchia jednostek języka

nielinearne	linearne (liniowe)			
cechy dystynktywne, np. <i>przedniość,</i> <i>środkowojęzy-</i> <i>kowość</i>	dystynktywne	semantyczne		
	fonemy, np. <i>/k/, /o/, /t/</i>	morfemy	leksemy	zdania
		<i>kot-, -ek, -u,</i> <i>-owi</i>	<i>KOT, KOTEK</i>	<i>To jest mój kotek.</i>
FONOLOGIA		MORFOLOGIA		SKŁADNIA

Przedmiot składni

Przedmiot składni:

reguły budowania wypowiedzeń z jednostek niższego rzędu, tj. leksemów, przekształconych fleksyjnie.

PRZYKŁAD: NIE, PRZYJŚĆ, PAN, ZABIĆ →

- *Nie przyszedłem pana zabić.*
- *Pan przyszedł, nie zabił.*
- *Nie przyszliśmy, pana zabito.*
- ...

Abstrakcyjność języka a jego jednostki

Sfera języka (<i>langue</i>)	Sfera wypowiedzi (<i>parole</i>)
FONEM	GŁOSKA
MORFEM	MORF
LEKSEM (WYRAZ SŁOWNIKOWY)	FORMA GRAMATYCZNA (FORMA WYRAZOWA, SŁOWOFORMA)
ZDANIE-TYP (SCHEMAT ZDANIOWY)	ZDANIE-EGZEMPLARZ

Abstrakcyjność składni

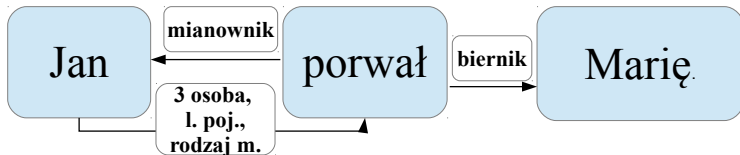
Obiekt składni – nie konkretne (utworzone z określonych elementów) WYPOWIEDZI, ZDANIA-UŻYCIA, ZDANIA-EGZEMPLARZE, ale ich SCHEMATY (ZDANIA-TYPY), oraz REGUŁY rządzące ich tworzeniem i przekształcaniem (w tym również rozwijaniem).

- *Jan kocha Marię.*
- *Od lat uprawiam jogging.*
- *Ulubiona gazeta Jana opublikowała wczoraj fascynujący reportaż z Chin.*
- ...

→ $N_1 - V - N_4$

Morfologia a składnia

Morfologia jako główny wykładnik związków w zdaniu.

Problem granic między morfologią a składnią – związki o ograniczonej łączliwości.

PRZYKŁADY: *kary koń, żywić gniew.*

Semantyka a składnia

Semantyka leksykalna a semantyka zdania.

Relacje semantyczne jako fundament zdania.

PRZYKŁAD 1.: *To, co powiedział Piotr, spowodowało, że strasznie się oburzyłem.* = *To, co powiedział Piotr, mocno mnie oburzyło.* = *Słowa Piotra oburzyły mnie do głębi.* = *Słowa Piotra spowodowały moje głębokie oburzenie.* = *Od słów Piotra ogarnęło mnie głębokie oburzenie.* = *Słowa Piotra były przyczyną mojego głębokiego oburzenia.* = *Moje głębokie oburzenie było wynikiem słów Piotra.* = *Moje głębokie oburzenie było wywołane słowami Piotra.* = *To, co powiedział Piotr, wywołało moje głębokie oburzenie.*

PRZYKŁAD 2.: *Banalne myśli podkreślały kunsztowne rymy.* – 1. *myśli* = M., *rymy* = B.; 2. *rymy* = M., *myśli* = B.

Predykcja – istota komunikatu językowego

PREDYKACJA (ORZEKANIE) =

ATRYBUCJA, czyli wyróżnienie przez mówiącego pewnego stanu rzeczy (przypisanie pewnemu fragmentowi rzeczywistości pewnej własności) + MODALNOŚĆ, czyli wyrażenie postawy nadawcy wobec komunikowanej rzeczywistości (pytania, wątpienia, żądania).

PRZYKŁADY: *Jan śpi / Niech Jan śpi. Czy to nie dziwne? Metro Wawrzyszew.*

Wypowiedzenia niepredykatywne – przykłady

Wyrażenia fatyczne:

- *Dzień dobry.*
- *Halo!*

Apele:

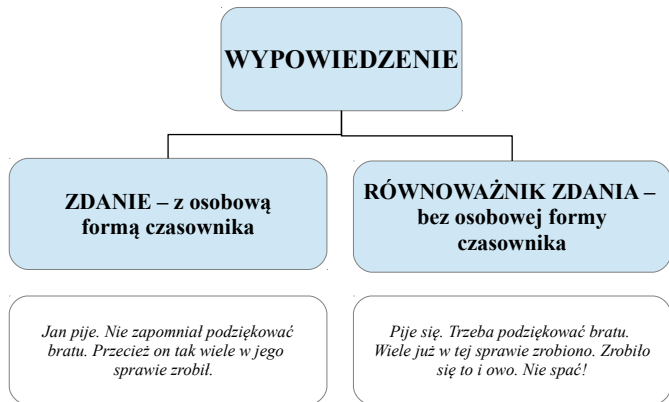
- *Moi drodzy!*
- *Rodacy!*

Ekspresje:

- *O rany!*
- *Cholera!*

...

Jednostki składniowe – ujęcie szkolne

Definicje zdania

1. ZDANIE w szerokim sensie –

synonim WYPOWIEDZENIA – najmniejszy odcinek tekstu będący samodzielnym komunikatem (mający zamkniętą intonację, której graficznym znakiem jest interpunkcja).

- Ponad 200 definicji zdania (psychologiczne, logiczne, formalne).
- „Wypowiedzenie jest wyrazem albo zespołem wyrazów, gramatycznie zestrojonym i prozodycznie odgraniczonym, który w danej sytuacji życiowej stanowi najmniejszy, a już wystarczający środek porozumiewania się, dając odbiorcy dostateczną ze stanowiska zamierzenia nadawcy informację o jakimś procesie w jego całości albo części; trzonem informacji jest osobowa forma czasownika w zdaniu albo jakiś inny składnik w oznajmieniu (równoważniku zdania).” (Zenon Klemensiewicz)

Definicje zdania cd.

2. ZDANIE w wąskim sensie –

postać wypowiedzenia, zawierająca określony element – w składni szkolnej jest to osobowa forma czasownika, w składni akademickiej – tzw. SŁOWO OSOBOWE (VERBUM FINITUM), czyli predykatywna forma czasownika.

UWAGA: gramatyka szkolna i akademicka różnie traktują wypowiedzenia z nieosobowymi, ale predykatywnymi formami czasownika, np.: *należy, grzmi, pisano, pisać*.

Inne typy wypowiedzeń w składni akademickiej

OZNAJMIENIE –

wypowiedzenie niezdaniowe, bez predykatywnej formy czasownika.

PRZYKŁADY: *Ratunku! Wody! Halo! Bez. Oby.*

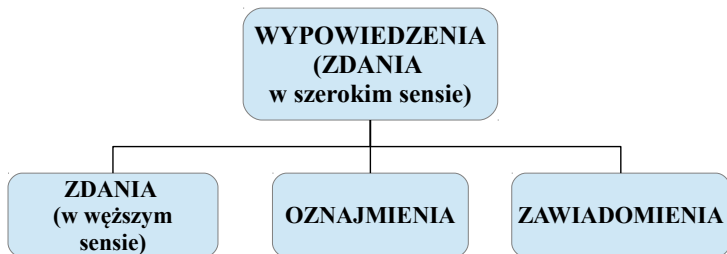
Inne typy wypowiedzi w składni akademickiej cd.

ZAWIADOMIENIE (WYPOWIEDZENIE STOWARZYSZONE) –

typ komunikatów niezdaniowych ściśle powiązany z określoną sytuacją, „czysty” predykat.

Jednostki składniowe – ujęcie akademickie

Dziękuję za uwagę :)

Temat następnego wykładu:
OPIS ZDANIA POJEDYNCZEGO
W UJĘCIU ZENONA KLEMENSIEWICZA.
Zapraszam!